

ISLAMIC HERITAGE

LEADS THE TRANSFORMATION OF THE UMMAH

ISLAMIC HERITAGE
LEADS THE TRANSFORMATION OF THE UMMAH

Editors

Hasan Bahrom
S. Salahudin Suyurno
Abdul Qayyum Abdul Razak

© Akademi Pengajian Islam Kontemporari (ACIS), UiTM Melaka 2015

Hak cipta terpelihara. Tiada bahagian daripada terbitan ini boleh diterbitkan semula, disimpan untuk pengeluaran atau ditukarkan ke dalam sebarang bentuk atau dengan sebarang alat juga pun, sama ada dengan cara elektronik, gambar serta rakaman dan sebagainya tanpa kebenaran bertulis daripada ACIS, UiTM Melaka terlebih dahulu.

Perpustakaan Negara Malaysia

Data Pengkatalogan-dalam-Penerbitan

Hasan Baharom

Proceedings of the 1st international Islamic heritage conference / Hasan

Bahrom, S.Salahudin Suyurno, Abdul Qayuum Abdul Razak

978-967-0637-13-6

1. Islamic Heritage 2. Civilization I. Hasan Bahrom

II. S.Salahudin Suyurno III. Abdul Qayuum Abdul Razak

Reka bentuk kulit : Mohd Zaid bin Mustafar

Dicetak di Malaysia oleh :

AKADEMI PENGAJIAN ISLAM KONTEMPORARI (ACIS),

UNIVERSITI TEKNOLOGI MARA MELAKA,

KM 26 JALAN LENDU,

78000 Alor Gajah, Melaka, Malaysia

Tel: +606 558 2058

CONTENTS

PRAKATA	i
KATA ALUAN REKTOR UITM MELAKA	ii

ARTS

A DOCUMENT OF IBÂDI JURISPRUDENCE RELATED TO THE ARCHITECTURE OF MOSQUES Benkari Naima	1
RE-THINKING THE DEPICTIONS OF TWO-DIMENSIONAL ‘LIVING BEINGS’ IN CONTEMPORARY ISLAMIC ART Lina Kattan	15
REVIVING THE CLASSICAL ISLAMIC ARCHITECTURAL DESIGNS OF MOSQUE IN TIN MINING AREA: KINTA VALLEY, PERAK, MALAYSIA Wan Noor Anira Hj Wan Ali @ Yaacob, Norasikin Hassan, Khalilah Hassan & Ameri Mohd Sarip @ Shariff	25
TOWARDS A CONCEPTUAL FRAMEWORK OF ANIMATED INFOGRAPHICS IN AN ISLAMIC CONTEXT Nur Nazihah Rahim, Nik Zulkarnaen Khidzir, Anuar Mohd Yusof & Khairul Azhar Mat Daud	38
QUR’AN AND SPLENDOR OF ISLAMIC CALLIGRAPHY: DEVELOPMENT OF IRANIAN CALLIGRAPHY UNDER INFLUENCE OF QUR’AN TRANSCRIBING Mahdi Sahragard	49
PLANT AND LANDSCAPE DESIGN: REFLECTION FROM THE QURAN AND HADITH Khalilah Hassan, Nur Huzeima Mohd Hussain, Norizan Mt Akhir & Mazlah Yaacob	60
SUSTAINABLE AND DIVERSE ISLAMIC ART: A SOCIAL AND CULTURAL EXPERIMENT IN AUSTRALIA Abdul Attamimi & Majdi Faleh	70
KUFI LARI’: THE HYBRID OF KHAT KUFI TO UPHOLD THE MALAYS’ IDENTITY IN DIGITAL ART APPLICATION Mohd Amin bin Mohd Noh, Mohd Fauzi bin Harun, Nik Narimah bt Nik Abdullah, Zaharah bt Hj. Ramli & Nor Fariza bt Baharuddin	81

KONSEP SENI DALAM ISLAM: SATU SOROTAN	89
Nor Adina Abdul Kadir, Nang Naemah Md Dahlan, Mohd Farhan Abd Rahman & Norsaeidah Jamaludin	

GENDER

CANNING CHILDREN: ABUSE OR EDUCATE?	101
Ekml Krisnawati Erlen Joni & Salmiah Salleh	
THE WISDOM OF POLYGAMY IN ISLAM: THE LAW AND CUSTOMARY PRACTICE IN AFGHANISTAN	114
Hekmatullah Muradi & Nasir Ahmad Yousefi	
PERBEZAAN TANGGUNGJAWAB PERIBADI PELAJAR DI KOLEJ UNIVERSITI ISLAM MELAKA (KUIM)	125
Siti Marhamah binti Kamarul Arifain, Atini Alias, Farrah Wahida Mustafar & Faudziah Yusof	

CULTURE

VOLUNTEER TOURISM FOR MUSLIM COMMUNITY DEVELOPMENT: APPLYING SOCIAL EXCHANGE THEORY FOR CROSS CULTURE BENEFITS	133
Nik Rozilaini binti Wan Mohamed, Ahmad Rozelan bin Yunus, Mohd Hasrul Yushairi bin Johari & Mashita binti Abdul Jabar	
مكتبة آشوربانيبال تراث إنساني فريد	140
وان كمال موجاني & سميرة ميلاد عامر	

POLITIC

النظام الجنائي الاسلامي هو الحل للأمن في العالم	148
سعدى حيدرة	
العلاقات الدبلوماسية الاسلامية في الاندلس مع الممالك الاوروبية، دراسة و تحقيق	158
طارق عبد السلام & عصام ميلود المخرات	

حق الدولة المسلمة في امتلاك الأسلحة الحربية وضروة انتاجها وليس استيرادها	165
نور العارفة بنت محمد & ثعيم حنك	

EDUCATION

دور الثورة التعليمية والثقافية في تطوير الأمة المسلمة في منطقة مليبار، كيرلا الهند	175
على أكبر كي وي	
ISLAM AND EDUCATION	182
Nasiruddin Mizy	
ISLAM AND HIGHER EDUCATION: THE ROLE OF ISLAMIC-BASED UNIVERSITIES IN URBAN DEVELOPMENT	190
Nur Rafidah Asyikin binti Idris	
LEARNING ORAL PRESENTATION IN A COLLABORATIVE ENVIRONMENT IN TERTIARY CLASSROOMS: ISLAMIC PERSPECTIVES	201
Juritah Misman & Mardziah Hayati Abdullah	
PENDIDIKAN ISLAM DENGAN AKHLAK MORAL PELAJAR: SOROTAN FALSAFAH PENDIDIKAN ISLAM	213
Siti Noorbiah Md Rejab, Najahudin Lateh, Hanifah Musa Fathullah Harun, Nur Zahidah Jaafar & Nur Hidayah Zainal	
FAKTOR AGAMA SEBAGAI FAKTOR UTAMA MENGUBAH TINGKAH LAKU SEORANG BANDUAN	222
Ahmad Zaidi Johari, Mohd Izam Ghazali & Alis Puteh	

HISTORY

PARADIGMA ILMU KITAB JAWI DI ALAM MELAYU: SATU PENGENALAN	226
Rahimin Affandi Abd. Rahim, Ahmad Farid Abdul Jalal, Badlihisyam Mohd Nasir, Wan Zailan Kamarudin Wan Ali, Abdul Halim Ismail, Nor Adina Abdul Kadir & Zurina binti Mohamed Noor	
ANALISIS KEBANGKITAN VOLGA BULGARIA 922M	236
Harliana Halim, Kamaruzaman Yusoff, Mohd Faizal Khir & Shakila Ahmad	

LAKSAMANA PĪRĪ REIS DAN SUMBANGANNYA KEPADA KARTOGRAFI DAWLAH ^C UTHMĀNIYYAH Ahmad Sobrie Haji Ab Rahman & Roziah Sidik @ Mat Sidek	247
---	-----

SOCIETY

نظرية الطلاق في الإسلام: دراسة مقارنة مع اليهودية والنصرانية عثمان بن إبراهيم غرغلو	259
A QUALITATIVE STUDY ON WIFE ABUSE IN MUSLIM FAMILIES: WHY WOMEN ENDURE? Mariny Abdul Ghani, Noor Azizah Ahmad & Azizul Mohamad	278
HIMA AS A MODEL FOR NEIGHBOURHOOD OPEN SPACE PLANNING Khalilah Hassan, Siti Syamimi Omar & Izrahayu Che Hashim	290
حكم تارك الصلاة طارق حميش	301
ASPEK-ASPEK TIDAK PATUH SYARIAH DALAM AMALAN JAMPI DI MALAYSIA Juriah Mohd Amin, PM Dr Huzaimah Ismail & PM Supani Husain	307
LELAKI BERPAKAIAN SEPERTI PEREMPUAN: ANTARA <i>GENDER IDENTITY</i> <i>DISODER</i> , UNDANG-UNDANG SYARIAH DAN PERLEMBAGAAN MALAYSIA Yuhanza binti Othman, Ida Rahayu binti Mahat, Mimi Sofiah Ahmad Mustafa & Marziana Abd Malib	316
GEJALA SOSIAL DI MALAYSIA: PENDEKATAN ISLAM DAN PERANAN PEMIMPIN DALAM USAHA PENCEGAHAN Rajwani Md. Zain, Khairullah Mokhtar & Mushaddad Hasbullah	328
PEMAHAMAN SERTA PENGAMALAN MAKANAN SUNNAH DAN SUNNAH PEMAKANAN WARGA UNIVERSITI TEKNOLOGI MARA (UiTM) JOHOR KAMPUS PASIR GUDANG Siti Fairuz Sujak, Noor Syahida Md Soh, Azizah Md. Kasah, Siti Zaleha Syafiee, Noraishah P. Othman, Rohaya Sulaiman, Nor Fazlin Uteh & Zuliana Zoolkefli	335

SCIENCE AND TECHNOLOGY

- HARM REDUCTION IN CARTILAGE TISSUE ENGINEERING EXPERIMENTATION: A COMPARATIVE REVIEW BETWEEN ISLAMIC AND CONVENTIONAL ETHICS 346

Muhammad Aa'zamuddin Ahmad Radzi, Abdurezak Abdulahi Hashi, Zainul Ibrahim Zainuddin, Rozlin Abdul Rahman, Norhamiza Mohamad Sukri, Mohd Yusof Mohamad, Noorhidayah Md Nazir, Wan Ahmad Dzulkarnain Razali & Munirah Sha'ban

- THE IMPACT OF SCIENCE AND TECHNOLOGY TOWARDS RURAL COMMUNITY IN UNDERSTANDING ISLAM 359

Abdul Hapes bin Mohammed & Nurul Diana bt Mohamed Iqbal

- KERANGKA TEORI E-WASIAT 366

Zainal Fikri Zamzuri, Noormala Rabu, Abdullah Hj Said & Mohd Fauzi Md Isa

- KAJIAN TINJAUAN LITERATUR TERHADAP APLIKASI MUDAH ALIH BERUNSURKAN ISLAM "ISLAMIC MOBILE APPS" 373

Ronizam Ismail, Shahrul Niza Samsudin, Wahid Ab Sulaiman, Norzaimah Zainol & Dina Syafini Zaid

ECONOMICS

- المضاربة الشرعية البديل الإسلامي للفائدة الربوية 388

عبدالله بن عمر بلعدي

- AWARENESS OF CASH WAQF AMONG THE MALAYSIAN MUSLIMS 409

Wan Musyirah binti Wan Ismail, To' Puan Prof Dr Rokiah binti Embong, Nur Hayati binti Abd Rahman, Noor Rafhati binti Romaiha & Nur Hazwani binti Mohamad Roseli

- DELIVERING CONVENIENT SERVICE AND BETTER ZAKAT DISTRIBUTION MANAGEMENT THROUGH UITM PULAU PINANG eZAKAT SYSTEM 421

Naemah Abdul Wahab, Saiful Nizam Warris, Jamal Othman & Muhammad Che Saad

- KEUSAHAWANAN TANI MENURUT PERSPEKTIF ISLAM 432

Noorfazreen Mohd Aris, Sharipah Amirah Hj Abas, Sarah Dina Mohd Adnan, Mariam Farhana Md Nasir & Hamidah Jalani

FINANCE

- A STUDY OF THE ATTRACTIVENESS ON ISLAMIC PAWNBROKING AT AR-RAHNU MAIDAM KUALA TERENGGANU 443
Najdah bt Abd Aziz, Syahrul Hezrin bin Mahmud, Nurul Syazwani binti Ahmad, Adida binti Muhammad, Asmawati@Fatin Najihah bt. Alias & Rubiah Abu Bakar
- EXAMINING THE DIFFERENCES BETWEEN AR RAHNU AND CONVENTIONAL PAWN BROKING IN COMPATIBILITY TOWARDS MAQASID SHARIAH 455
Salbiah Nur Shahrul Azmi, Nazimah Hussin & Rohaida Basiruddin
- THE MAIN FACTORS THAT INFLUENCE THE PUBLIC TO PURSUE ISLAMIC PAWN BROKING (AR-RAHNU) COMPARE TO THE CONVENTIONAL PAWN BROKING IN KUALA TERENGGANU 467
Rubiah Abu Bakar, Najdah bt Abd Aziz, Syahrul Hezrin bin Mahmud, Norliyana binti Zulkifli Mohd, Adida binti Muhammad & Asmawati@Fatin Najihah bt. Alias
- THE AWARENESS OF EFFECTIVE FINANCIAL PLANNING AMONG THE STUDENTS OF FACULTY OF BUSINESS AND MANAGEMENT UITM MELAKA CITY CAMPUS 476
Mohd Sufian bin Ab Kadir, Mohd Fuad bin Othman, Nur Izzati binti Abas, Saloma binti Mohd Yusoff, Maymunah Ismail, Sharina Shariff
- PANDANGAN FUQAHA MALIKI TERHADAP JUALBELI SUKUK PADA ZAMAN MARWAN AL-HAKAM: SATU ANALISIS RINGKAS 501
Mohd Asyadi Redzuan, Mohd Farhan Ahmad, Siti Noor Ain Aziz & Shahidatul Ashikin Shahrhan
- PENILAIAN KESAHAN INSTRUMEN PELABURAN EMAS PATUH SYARIAH (IPEPS) DENGAN MENGGUNAKAN MODEL PENGUKURAN RASCH 506
Najahudin Lateh, Ghafarullahuddin Din, Muhammad Rahimi Osman, Ezani Yaakob & Salmi Edawati Yaacob

PHILANTHROPY

- DANA KHAIRAT: PENGALAMAN INSTITUSI PENGAJIAN TINGGI 515
Hasan Bahrom & Rawi Nordin

PHILOSOPHY

- THE SIGNIFICANCE OF RELIGIOUS KEY TERMS AND THEIR NEW MEANINGS IN AL-FARUQI'S AL-TAWHID: ITS IMPLICATIONS FOR THOUGHT AND LIFE 520
Fadzilah Din

- LEGASI MAZHAB SYAFI'I DI MALAYSIA: ANTARA KEKANGAN TRADISIONALISME DAN TUNTUTAN LIBERALISME 526
Muhammad Ikhlas Rosele, Mohd Anuar Ramli, Mohd Farhan Md. Ariffin & Syamsul Azizul Marinsah

- KAJIAN PEMIKIRAN BADIUZZAMAN SAID NURSI TERHADAP KENABIAN BERDASARKAN KITAB RASAIL AN-NUR 535
Muaz bin Hj. Mohd Noor, Faizuri bin Abdul Latif, Mohd Zaid bin Mustafar, Mohd Khairul Nizam bin Mohd Aziz, Muhammad Taufik Md Sharipp, Mohd Norazri bin Mohamad Zaini & Mohd Paidi bin Noman

- PANDANGAN HAMKA TERHADAP AYAT-AYAT EMBRIOLOGI DALAM TAFSIR AL-AZHAR 547
Wan Helmy Shahrman Wan Ahmad, Sharifah Norshah bani bt Syed Bidin & Kamarul Shukri bin Mat Teh

- KAJIAN *TURATHIY* DAN '*ILMIY* TERHADAP BUAH-BUAHAN DAN HERBA YANG DISEBUT DALAM AL-QURAN DAN AL-HADITH 556
Mohd Asmadi Yakob, Mohd Yakub @ Zulkifli Mohd Yusoff, Monika @ Munirah Abd Razzak, Khadher Ahmad, Nurulwahidah Fauzi, Khalijah Awang, Rozana Othman & Mohd Rais Mustafa

LANGUAGE AND COMMUNICATION

- MEDIA SOSIAL SEBAGAI MEDIUM TERKINI PEMBENTUKAN AKHLAK DALAM KALANGAN PELAJAR 571
Aina Sabariah Md. Isa & Huzaimah Hj Ismail

- FAMILY COMMUNICATION MANAGEMENT FROM MUSLIM ADOLESCENT PERSPECTIVE 581
Aziyah binti Abu Bakar

- KEBERKESANAN DAKWAH MELALUI LAMAN JARINGAN SOSIAL DALAM MEMBENTUK MASYARAKAT ISLAM 593
A.Rauf Ridzuan, S. Salahudin Suyurno, Rusydi Kamal, Fakrulnizam Jafri, Dzaa Imma Abd Latif & Siti Nurshahidah Sah Alam

فوائد وسائل الإعلام الحديثة وأضرارها على الإسلام والمسلمين: الإنترنت نموذجًا	600
محمد الأمين محمد سيلا	
THE ROLE OF PARENTAL COMMUNICATION IN DEVELOPING MUSLIM PERSONALITY: AN OVERVIEW OF PARENTAL ACCEPTANCE-REJECTION THEORY	606
Aini Faezah Ramlan, S. Salahudin Suyurno, Muhammad Shafiei Ayub, Rosilawati Sultan Mohideen & Norazlinda Hj Mohammad	
PERANAN LAMAN JARINGAN SOSIAL DALAM MENGUKUHKAN UKHWAH KEKELUARGAAN	614
Rosilawati Sultan Mohideen, Abdul Rauf Ridzuan, Aini Faezah Ramlan, Fakhruhnizam Jafri & Faridah Hanem Ab. Rashid	
KESAN PENGGUNAAN MEDIA SOSIAL TERHADAP PERPADUAN UMMAH DI KALANGAN MASYARAKAT ISLAM DI MALAYSIA	620
Afiqah Mior Kamarulbaid, Abd Rauf Ridzuan, Siti Nur Fadzilah Abdullah, Efina Hamdan & Mohd Hilmi Bakar	
PENCARIAN TEMAN HIDUP BERLANDASKAN ISLAM MELALUI LAMAN JARINGAN SOSIAL	627
Fakruhnizam Jafri, Abdul Rauf Ridzuan, Rusydi Mohamad Kamal, Rosilawati Sultan Mohideen & Nur Alyani Mohd Shukri	
AN ADVERTISING MEDIA: THE RELATIONSHIP OF ADVERTISING MESSAGE, IMAGE AND LANGUAGE USAGE TOWARDS SENSITIVITY IN ISLAMIC PERSPECTIVE	636
Norazlinda Hj. Mohammad, Norida Abu Bakar, Nurliyana Kamilah Khairul Anuar, Siti Nur Fadzilah Abdullah, Aini Qamariah Mohd Yusof	
HIKMAH DALAM BERDAKWAH SEBAGAI MANHAJ RABBANIYYAH: SATU SOROTAN DEFINISI	645
S.Salahudin Suyurno, Mohammad Taufik Md Sharipp, Mohamad Shafiei Ayub, Muaz Mohd Noor, Mohd Khairul Nizam Mohd Aziz, Mohd Zaid Mustafar & Abdul Qayuum Abdul Razak	
PEMBIKINAN FILEM ISLAM DI MALAYSIA: PERJALANAN DAKWAH ATAU PELABURAN KOMERSIL	651
Shafezah Abdul Wahab, Siti Najah Raihan Sakrani & Prof Madya Dr Mohd Adnan Hashim	

MANAGEMENT

- THE EFFECTS OF SERVICE QUALITY TOWARDS CUSTOMER SATISFACTION OF ISLAMIC BANK IN KUANTAN PAHANG 659
Maz Izuan Mazalan, Faresya Zunaida Mohd Zubair & Rozman Mohd Yusof
- COMPATIBILITY OF PLANTS APPLICATION WITH ISLAMIC VALUES IN THE MALAY LANDSCAPE OF KOTA BHARU CITY 680
Nur Hafizah Ramle & Nik Ismail Azlan Rahman
- THE IMPLEMENTATION OF SHARIAH COMPLIANT HOTEL: A CASE STUDY OF PULAI SPRINGS RESORT BERHAD 688
Zuliana binti Zoolkefli, Nor Fazlin binti Uteh, Ruqaiyah binti Ab Rahim & Noor Syahida binti Md Soh
- A DETERMINANT MODEL FOR ISLAMIC MANAGEMENT 692
Azman Che Omar

Prakata

Sejarah warisan Islam telah memberikan impak yang cukup besar kepada perkembangan dunia hari ini. Ia bukan sahaja memberi sumbangan kepada aspek kerohanian malah turut menyumbang kepada aspek ekonomi, politik, pendidikan, sosial, kesenian, kebudayaan, sains dan teknologi. Perkembangan ini memperlihatkan bahawa pentingnya ketamadunan ilmu kepada ketamadunan dunia. Perkara ini selaras dengan tuntutan al-Quran yang menyatakan dengan jelas bahawa Allah SWT memuji sesiapa yang berusaha menuntut ilmu dan juga bertaqwa kepadaNya. Namun sejak akhir-akhir ini, sumbangan hasil pensejarahan Islam sering dipandang sepi oleh generasi muda. Sejarah warisan Islam tidak lagi dijadikan panduan dan iktibar dalam melebarkan ketamadunan ilmu Islam. Mereka lebih tertumpu kepada ketamadunan Barat yang dikatakan ‘kaya’ dengan khazanah ilmu. Sedangkan kemajuan hari ini seharusnya berlandaskan kepada ketamadunan Islam.

Penelitian atau pengkajian mengenai warisan Islam perlu direncanakan sebagai ketamadunan dunia. Idea-idea baru mengenai sejarah warisan Islam perlu diketengahkan, Oleh yang demikian, menerusi *1st International Islamic Heritage Conference* (IsHeC 2015) dilihat akan dapat membantu kepada perkembangan produksi seterusnya menjana idea-idea baru khususnya untuk memperkayakan kajian dalam bidang sejarah warisan Islam kepada masyarakat. Dengan penganjuran seminar ini secara tidak langsung membantu untuk menjalinkan hubungan antara para sarjana dalam bidang sejarah warisan Islam. Ini adalah satu cabaran dan membuka peluang baru untuk membina satu perpaduan intelektual merentas sempadan dunia.

Buku ini merupakan kompilasi diskusi ilmu antara para ilmuan yang terlibat secara langsung dalam pembentangan kertas kerja mereka dalam *1st International Islamic Heritage Conference* (IsHeC 2015) daripada pelbagai platform ilmu Islam antaranya Kesenian, Ketamadunan, Komunikasi, Pendidikan, Kewangan, Sains dan Teknologi dan lain-lain lagi. Semoga curahan ilmu melalui penulisan ini mampu memberi sumbangan dalam menambah khazanah ilmu Islam kepada masyarakat.

Editor,

1st International Islamic Heritage Conference (IsHeC 2015),

Akademi Pengajian Islam Kontemporari,

UiTM Melaka.

Kata Aluan Rektor UiTM Melaka

Dengan Nama Allah Yang Maha Pemurah Lagi Maha Pengasih
Assalamu'alaikum warahmatullahi wabarakatuh

Segala puji bagi Allah, Tuhan seru sekalian alam, dengan limpah kurniaNya serta keizinanNya, kejayaan penganjuran *1st International Islamic Heritage Conference 2015* yang berlangsung di Hotel Mahkota Melaka pada 11-12 November 2015, telah menghasilkan banyak kertas kerja yang amat bermutu. Justeru, buku ini mengumpulkan puluhan penulisan para ilmuan dan cendekiawan dari dalam dan luar negara untuk bacaan semua.

Pelbagai isu telah dikupas termasuklah perihal seni Islam, budaya, politik, gendar, pendidikan, sejarah, kemasyarakatan, sains dan teknologi, ekonomi, kewangan, falsafah, bahasa dan komunikasi, kedermawanan dan pengurusan. Pembaca juga akan mendapati buku ini memuatkan kajian-kajian yang komited melaksanakan usaha mengintegrasikan antara ilmu duniawi dan ukhrawi. Ini membuktikan kesegaran keilmuan tamadun Islam itu sendiri.

Semoga perkongsian ilmu ini dapat meningkatkan komitmen umat dalam memartabatkan perintah Ilahi dalam kehidupan duniawi sebagai jambatan ukhrawi. Sekaligus ia bakal memberi manfaat pada alam sejagat.

Pihak UiTM Melaka merakamkan setinggi-tinggi tahniah dan ucapan terima kasih atas segala sokongan dalam bentuk material, tenaga dan sebagainya dalam merialisasikan seminar ini. Buat semua penaja yang telah memberikan sumbangan kepada wacana ini, sekalung penghargaan diucapkan. Semoga seminar dwi tahunan ini akan terus diperkasakan demi mengangkat martabat umat melalui kecemerlangan tamadun Islam yang diakui telah terbukti diseluruh jagat.

Sekian, terima kasih. Wassalam

PROF. MADYA DR MOHD ADNAN BIN HASHIM

Rektor ,
UiTM Melaka.

LELAKI BERPAKAIAN SEPERTI PEREMPUAN: ANTARA *GENDER IDENTITY DISORDER*, UNDANG-UNDANG SYARIAH DAN PERLEMBAGAAN MALAYSIA

Yuhanza Binti Othman⁴³⁴
 Ida Rahayu Binti Mahat⁴³⁵
 Mimi Sofiah Ahmad Mustafa⁴³⁶
 Marziana Abd Malib⁴³⁷

ABSTRAK

Syariah law prohibits cross dressing among a Muslim male and those who cross-dress shall be criminalized and convicted. Although we have specific Syariah enactments in each state in Malaysia on express prohibitions for cross dressings, not to mention Quranic verses on this matter, there are still cases of cross dressings in Malaysia. Recently, in Malaysia, the issue of cross dressing was intensely discussed when the Court of Appeal in 2 January, 2014 allowed the appeal made by three Muslims males who claimed they had the right to dress like a woman. The three appellants argued that they were suffering from Gender Identity Disorder (GID) which made any charges against them under Section 66 of the Syariah Criminal (Negeri Sembilan) Enactment 1992 null and void. They also challenged that the charge that was brought against them by Department of Islamic Religious Affairs of Negeri Sembilan was unconstitutional and infringed their rights. Thus, this writing attempts to analyze the judgment given by the judges in favor of the three appellants by discovering the issues of GID. It is hoped that this paper will give a clear picture to the public about cross dressing in Islam and the use of GID as medical evidence in courts with regard to the issues of transgender.

Keywords: *Cross dressing-Syariah Law-Muslim Male-GID-Constitutional Rights*

PENDAHULUAN

Di Malaysia, undang-undang Syariah yang telah diperkenalkan sejak zaman kesultanan melayu Melaka telah digangu-gugat oleh pemerintahan British apabila British memperkenalkan Piagam Keadilan Pertama 1809⁴³⁸. Pihak Inggeris telah menyempitkan penggunaan undang-undang Syariah yang hanya dikhususkan bagi perkara yang melibatkan hal-hal kekeluargaan sahaja.

Setelah Malaysia mencapai kemerdekaan, pengaruh Inggeris masih terserap dalam sistem pemerintahan yang mana Undang-undang Syariah telah diletakkan di bawah pemerintahan kerajaan negeri menurut Jadual ke Sembilan Perlembagaan Persekutuan⁴³⁹. Punca kuasa yang diiktiraf oleh Perlembagaan Persekutuan ini telah memberi kuasa untuk setiap negeri menggubal undang-undang Syariah ataupun enakmen Syariah yang tersendiri dan setiap badan perundangan negeri juga mempunyai kuasa untuk mewujudkan mahkamah Syariahnya yang tersendiri. Mahkamah Syariah hanya mempunyai bidang kuasa untuk mendengar kes-kes yang melibatkan orang Islam sahaja dan perkara-perkara yang berkaitan dengan hukum doktrin syarak. Merujuk kepada Perkara 121, Fasal 1(A), mahkamah sivil

⁴³⁴Pensyarah, Jabatan Undang-undang, UiTM Melaka, yuhanza255@melaka.uitm.edu.my

⁴³⁵Pensyarah, Jabatan Undang-undang, UiTM Melaka, idarahayu318@melaka.uitm.edu.my

⁴³⁶Pensyarah, Jabatan Undang-undang, UiTM Melaka, mimi@melaka.uitm.edu.my

⁴³⁷Pensyarah, Jabatan Undang-undang, UiTM Melaka, marziana@melaka.uitm.edu.my

⁴³⁸Jamal, J. (2014). Pentadbiran Undang-undang Jenayah Islam di Malaysia. *Current Law Journal*, cxxxvii.

⁴³⁹Jadual 9 Perlembagaan Persekutuan

dikecualikan daripada mengganggu penghakiman yang telah dibuat oleh mahkamah Syariah di setiap negeri.

Peruntukkan 121(1A) ini sebenarnya telah menaik taraf bidangkuasa mahkamah Syariah di dalam menjalankan perbicaraan dan menjatuhkan hukum di mana sebelum ini, keputusan mahkamah Syariah boleh dicabar di mahkamah sivil. Namun dengan kurangnya perincian dalam peruntukkan enakmen setiap negeri, beberapa kali juga Perkara 121(1A) ini cuba diuji dan dicabar oleh pihak yang tidak berpuas hati dengan hukuman yang diputuskan oleh mahkamah Syariah

Undang-undang Syariah di Malaysia merangkumi jenayah Syariah yang melibatkan pelaku jenayah yang beragama Islam. Secara umumnya, kesalahan-kesalahan jenayah yang diperuntukkan di bawah enakmen Syariah setiap negeri merangkumi kesalahan yang berkaitan dengan akhlak, seks, amalan agama, bersubahat dan kesalahan berhubung dengan kesejahteraan awam⁴⁴⁰.

Kajian ini adalah mengkhususkan kepada kesalahan akhlak yang mana lelaki dengan sengajanya memakai pakaian atau berlagak seperti wanita. Islam mengharamkan lelaki memakai pakaian yang menyerupai perempuan begitulah sebaliknya perempuan tidak boleh berpakaian yang menyerupai lelaki. Sabda Rasulullah, “maksudnya daripada Ibn Anas r.a berkata, Rasulullah melaknat mereka yang menyerupai wanita dikalangan lelaki dan mereka yang menyerupai lelaki daripada kalangan wanita”⁴⁴¹. Hadith ini merangkumi segala aspek yang menyerupai termasuklah gaya rambut, pakaian, perhiasan, penampilan diri dan cara percakapan. Hadith yang lain diriwayatkan oleh Abu Daud dan al Hakim, Rasulullah bersabda bahawa, “Allah melaknat lelaki berpakaian seperti wanita dan wanita berpakaian seperti lelaki”.

Lelaki yang suka berpakaian seperti wanita di Malaysia dianggap sebagai maknyah ataupun pondan. Malahan juga dikenali sebagai transgender. Transgender ini diperkenalkan oleh *Virginia Prince* yang merupakan seorang aktivis transgender di Amerika pada tahun 1960-an⁴⁴². Manakala di Malaysia, maknyah mula mendapat tempat pada tahun 1987 sehinggalah kini. Menurut kajian terdahulu, majoriti maknyah adalah kaum melayu yang ratanya adalah yang beragama Islam⁴⁴³.

Terma transgender ini digunapakai untuk mengenalpasti seseorang yang hidup dalam silang jantina tanpa melalui pembedahan pertukaran jantina. Terma transgender ini makin meluas digunakan akhir 1990-an sehingga kini untuk orang yang memilih identiti jantina selain daripada yang telah ditentukan oleh Allah sejak lahir⁴⁴⁴.

Menurut e-fatwa, “...lelaki yang menyerupai wanita (maknyah/pondan) sama ada dari segi pakaian, penampilan dan gerak laku serta naluri seksual seperti wanita adalah haram di sisi Islam⁴⁴⁵”. Kesalahan ini adalah dianggap sebagai jenayah yang serius dan pelaku akan dihukum dengan hukuman yang telah diperuntukkan di setiap negeri.

UNDANG-UNDANG SEDIA ADA DI MALAYSIA

Secara umumnya, semua negeri mempunyai peruntukan yang tersendiri untuk kesalahan lelaki berpakaian seperti wanita. Kajian ini tidak akan melihat kepada kesemua enakmen atau akta Syariah negeri di seluruh Malaysia. Penulis hanya akan melihat kepada enakmen atau

⁴⁴⁰ Jamal, J. (2014).

⁴⁴¹ Hadith Riwayat al Bukhari

⁴⁴² Chang Lee Wei, A. B. (2012, Jan-March). *Transgender In Malaysia*. Retrieved May 30, 2015, from Dharmaramjournals: <http://www.dharmaramjournals.in/ArticleDetail>

⁴⁴³ koon, T. Y. (2009). *Laporan Negara: Malaysia*. Retrieved 2015 5, May, from Transgender Asia: <http://www.transgenderasia.org/index.htm>

⁴⁴⁴ Ibid, 2012

⁴⁴⁵ Fatwa. (2010, 6 10). *Hukum wanita Menyerupai Lelaki dan Hukum Lelaki Menyerupai Perempuan*. Retrieved 6 30, 2015, from E-Fatwa : <http://www.e-fatwa.gov.my>

akta Syariah di Melaka, Pahang, Wilayah Persekutuan, Pulau Pinang dan Negeri Sembilan sahaja.

Di Melaka, Enakmen 6, Enakmen Kesalahan Jenayah (negeri Melaka) 1991, telah dikuatkuasakan pada 1 Januari, 1992 memperuntukan di bawah Seksyen 72,

“Seseorang lelaki yang memakai pakaian perempuan dan berlagak seperti perempuan di mana-mana tempat awam tanpa alasan yang munasabah adalah merupakan suatu kesalahan dan apabila disabitkan kesalahan boleh dikenakan hukuman denda tidak melebihi satu ribu ringgit atau dipenjarakan selama tempoh tidak melebihi enam bulan atau kedua-duanya sekali.”

Enakmen Syariah negeri Melaka ini masih memberi ruang kepada mana-mana lelaki yang berlagak seperti perempuan yang mempunyai alasan yang munasabah adalah dikecualikan daripada kesalahan jenayah. Namun enakmen tidak pula menyebut sejauh mana takrifan untuk alasan yang munasabah itu.

Pahang⁴⁴⁶, Pulau Pinang⁴⁴⁷, Wilayah Persekutuan⁴⁴⁸ dan Negeri Sembilan⁴⁴⁹ berkongsi hukuman denda yang sama dengan Melaka iaitu memperuntukan denda sebanyak RM1000 namun berbeza dari segi hukuman penjara yang mana Pahang, Pulau Pinang dan Wilayah Persekutuan memperuntukkan hukuman penjara selama setahun. Negeri Sembilan sama seperti Melaka yang mana tempoh penjara untuk kesalahan ini adalah 6 bulan.

Pengecualian yang diberikan di negeri Melaka ke atas lelaki yang berlagak seperti perempuan dengan alasan yang munasabah tidak disebut di negeri Pahang, Pulau Pinang, Wilayah Persekutuan dan Negeri Sembilan namun ada ketegasan di situ yang mana kesalahan itu dibuat atas alasan yang tidak bermoral. Ini bermakna negeri-negeri ini menganggap bahawa selain daripada menjadi jenayah Syariah ia juga dianggap sebagai kegiatan yang tidak bermoral. Namun peruntukan ini boleh juga ditafsirkan sebaliknya yang mana selain daripada berpakaian bertentangan dengan jantina, tangkapan hanya boleh dibuat sekiranya lelaki yang berpakaian perempuan ini melakukan perbuatan yang tidak bermoral.

ANTARA LESBIAN, GAY, BISEXUAL, TRANSGENDER DAN HAK ASASI.

Lesbian, gay, bisexual dan *transgender* (LGBT) sentiasa menjadi perhatian masyarakat malahan dunia. Di Malaysia, kehidupan songsang komuniti ini adalah dianggap *taboo*⁴⁵⁰ di dalam komuniti. LGBT ditubuhkan semata-mata untuk memperjuangkan hak-hak mereka yang dianggap sering dipandang serong, dinafikan hak untuk hidup, sering diganggu, dipermudahkan malahan sentiasa dicemuh.

Komuniti LGBT ini nampaknya semakin hari semakin lantang bersuara untuk menegakkan hak-hak mereka di sisi masyarakat Malaysia lebih-lebih lagi apabila wujudnya deklarasi yang mempertahankan atau memartabatkan hak-hak golongan ini. Sebagai contoh, satu Deklarasi Universal Hak-Hak Asasi Manusia telah diperkenalkan oleh Persatuan Bangsa-Bangsa Bersatu (PBB) pada 10 Disember 1948 di Paris yang mana deklarasi ini mempunyai 30 perkara yang memberi jaminan kepada hak-hak asasi manusia. Antaranya adalah, Pasal 1 yang menekankan bahawa semua orang yang dilahirkan merdeka mempunyai hak-hak yang sama rata, Pasal 3 yang menegaskan bahawa setiap orang berhak ke atas kehidupan, kebebasan dan keselamatan sebagai individu dan Pasal 12 yang menyatakan bahawa tidak seorang pun boleh diganggu urusan peribadinya dan keluarganya. Bersandarkan kepada Deklarasi ini, sedikit sebanyak telah memberi peluang kepada golongan LGBT ini untuk mengetengahkan hak-hak mereka agar dipandang harmoni oleh masyarakat Malaysia umumnya.

⁴⁴⁶ Seksyen 33, Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah (Pahang) 2013

⁴⁴⁷ Seksyen 28, Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah (Negeri Pulau Pinang) 1996

⁴⁴⁸ Seksyen 28, Akta Kesalahan Jenayah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan)

⁴⁴⁹ Seksyen 66, Enakmen Jenayah Syariah Negeri Sembilan 1992

⁴⁵⁰ Iaitu bertentangan dengan ajaran Islam

Selain daripada deklarasi di atas, Golongan LGBT ini, nampaknya lebih berkeyakinan untuk menampilkan diri dan berlindung di bawah nama hak asasi apabila Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM) juga ditubuhkan selepas satu Akta Hak Asasi Manusia 1999 digazetkan pada 1999.⁴⁵¹ SUHAKAM ditubuhkan untuk memperjuangkan hak-hak asasi manusia yang termaktub di dalam Perlembagaan Malaysia seperti hak sosial, ekonomi, kesamarataan dari segi gender dan kebudayaan. Walaupun pihak SUHAKAM menyatakan pendirian mereka tidak menyokong gaya hidup golongan LGBT, namun apabila golongan itu menyatakan nasib mereka telah diseret ke arah kecaman, penindasan dan dipermainkan, SUHAKAM nampaknya menyokong golongan itu untuk tidak didiskriminasikan oleh masyarakat.⁴⁵² Ini secara tidak langsung telah memberi peluang yang negatif kepada golongan LGBT ini untuk mempergunakan lembayung hak-hak asasi sebagai batu loncatan untuk mereka menapak dan diiktiraf di Malaysia. Malahan ramai aktivis hak asasi, semakin berani menyuarakan hak hak LGBT di bawah Konvensyen Antarabangsa Melindungi Hak Hak Wanita atau lebih dikenali sebagai CEDAW.⁴⁵³

Di Malaysia, walaupun perjuangan LGBT ini sibuk melaungkan hak-hak asasi mereka namun golongan ini masih lagi tertakluk kepada norma-norma kehidupan Islam serta undang-undang yang diperuntukkan. Hak asasi yang diperjuangkan oleh golongan LGBT ini telah dihadkan melalui Rukun Negara Ke-lima yang menyebut tentang kedaulatan undang-undang dan Perkara 3, Perlembagaan Persekutuan yang mengiktiraf Islam sebagai agama rasmi di Malaysia serta Butiran 1 Senarai Negeri di bawah Jadual Kesembilan Perlembagaan Persekutuan. Pengiktirafan ini telah menjadikan al-Qur'an dan Hadis sebagai sumber rujukan untuk umat Islam di Malaysia yang menegaskan bahawa Rasulullah SAW telah melaknat orang lelaki yang berlagak seperti pondan, begitu juga orang perempuan yang berlagak seperti lelaki. Undang-undang Syariah disetiap negeri juga telah mengiktiraf kewujudan dan penghukuman ke atas kesalahan yang dilakukan oleh penganut agama Islam di Malaysia.

Justeru itu, dengan mengambil kira kedaulatan undang-undang serta kedudukan istimewa Islam sebagai agama rasmi di Malaysia, penulis merasakan adalah tidak wajar kesalahan jenayah Syariah didakwa bertentangan dengan hak asasi manusia.⁴⁵⁴ Penulis berpendapat hanya negara-negara sekular sahaja yang banyak menjunjung kebebasan hak-hak asasi ini. Sebagai contoh sebelum Perkara 121(1A) Perlembagaan Persekutuan diwujudkan, banyak pihak menganggap Malaysia adalah sebuah negara sekular seperti yang pernah diputuskan di dalam kes Che Omar bin Che Soh⁴⁵⁵. Sesungguhnya hujahan isu LGBT menyerupai hujahan kes-kes seperti Meor Atiqulrahman bin Ishak⁴⁵⁶ mahupun kes Lina Joy⁴⁵⁷ yang mana perayu-perayu dalam kedua kes ini telah menggunakan alasan kebebasan hak asasi untuk memakai serban di sekolah dan menukar agama. Hakikatnya, keputusan Mahkamah Rayuan dalam kes Mohamad Juzaili dan rakan-rakan telah mendapat tentangan hebat dari para ulama' dan mufti-mufti.⁴⁵⁸ Tentangan terhadap penggunaan alasan kebebasan hak asasi sebagai pengecualian dari undang-undang juga disokong oleh kenyataan Tun Abdul Hamid Mohamad⁴⁵⁹ dalam isu perkahwinan sesama jenis, iaitu;

⁴⁵¹ *Human Rights Commission of Malaysia Act 1999*.

⁴⁵² SUHAKAM. (2011, 20 June). *Buletin SUHAKAM*. Retrieved August 3, 2015, from <http://www.suhakam.org.my/>

⁴⁵³ United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women. Malaysia telah menandatangani Konvensyen ini pada tahun 1995.

⁴⁵⁴ <http://jurnalkanan.dbp.my/wordpress/wp-content/uploads/2014/12/3-kanun.pdf>

⁴⁵⁵ Che Omar bin Che Soh lwn Pendakwa Raya [1988] 2 MLJ 55 (MA).

⁴⁵⁶ Meor Atiqulrahman bin Ishak dan lain-lain lwn Fatimah bte Sihi dan lain-lain [2000] 5 MLJ 375 (MT)

⁴⁵⁷ Lina Joy lwn Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan & Lain-lain [2007] 4 MLJ 585 (MP).

⁴⁵⁸ <http://www.themalaysianinsider.com/bahasa/article/transgender-perlembagaan-tak-harus-langgar-hukum-allah-kata-mufti-perak>

⁴⁵⁹ <http://www.tunabulhamid.my/index.php/speech-papers-lectures/item/757-hak-asasi-manusia-penyalahgunaan-dan-cabaran-kepada-orang-melayu-dan-islam-di-malaysia>

“Di Malaysia, sepatutnya, hal seperti itu tidak akan berlaku bagi orang Islam. Ini kerana Perlembagaan Persekutuan memperuntukkan bahawa undang-undang yang terpakai kepada orang Islam dalam hal perkahwinan adalah “Islamic law” (“Hukum Syarak”).”

Kita harus melihat pandangan dan penulisan beliau sebagai luahan hati seorang bekas Ketua Hakim Negara yang amat menggeruni dan sentiasa berwaspada terhadap agenda mengelirukan umat Islam. Umat Islam hanya perlu bersatu hati dalam menentang perkara-perkara yang bercanggah dengan tuntutan agama, tidak perlu sekular dan iktirafah kedaulatan undang-undang kita.

KECELARUAN IDENTITI GENDER (*GENDER IDENTITY DISORDER - GID*)

Keputusan kes Muhamad Juzaili dan rakan-rakannya adalah penyebab mengapa penulis merasakan perlu untuk membuat pemerhatian mengenainya dari perspektif pelbagai undang-undang yang ada di Malaysia ini. Pembacaan mengenai kes berkenaan (ia dijelaskan di sub tajuk di bawah) boleh membawa kita kepada satu pemahaman bahawa isu dalam kes tersebut menyentuh mengenai kesahihan seksyen 66 Enakmen Jenayah Syariah Negeri Sembilan yang dikatakan *ultra vires* (melebihi kuasa) Perlembagaan Persekutuan yang merupakan undang-undang tertinggi negara ini. Ini dipersoalkan kerana peruntukan itu diusulkan sebagai tidak mengambil kira penyakit yang dihidapi oleh perayu dalam kes yang dimaksudkan.

Pihak perayu mengasaskan hujah mereka berdasarkan diagnosis yang mereka perolehi daripada doktor-doktor yang merawat mereka yang memutuskan mereka mempunyai *Gender Identity Disorder* (GID) atau kecelaruan identiti dalam menentukan gender mereka. Mahkamah memutuskan kecelaruan ini adalah satu penyakit yang bukan di bawah kawalan para perayu yang menyebabkan mereka menganggap diri mereka sebagai wanita: berkelakuan, berfikir, bertindak, bercakap seperti wanita, dan sekaligus berpakaian seperti wanita walaupun dilahirkan sebagai lelaki. Apabila GID ini diterima sebagai bahan bukti untuk mengenyahkan penguatkuasaan seksyen 66 kerana ia adalah sejenis penyakit yang boleh dianggap sebagai pengecualian undang-undang, penulis merasakan amatlah perlu untuk mengkajinya secara mendalam supaya penyakit yang dikatakan ujud itu tidak dijadikan asas untuk mengenyahkan banyak peruntukan dalam enakmen jenayah syariah yang rata-ratanya adalah berlandaskan al-Quran dan Hadith.

Pengamatan penulis daripada bahan-bahan rujukan mengenai GID ini menjurus untuk mengatakan bahawa GID ini adalah istilah yang digunakan oleh para doktor bagi merujuk kepada diagnosis perubatan iaitu penyakit mental. Ia disenaraikan sebagai kategori F dalam *International Classification of Disease* (Versi 10) yang merujuk kepada penyakit mental dan tingkahlaku, di bawah kod F64⁴⁶⁰. Umumnya para doktor merujuk kepada manual yang dihasilkan oleh *American Psychiatric Association* (APA) untuk mengklasifikasikan sebarang jenis penyakit mental iaitu *Diagnostic and Statistical Manual for Mental Disorder* (DSM IV –TR)⁴⁶¹. GID ini telah diistilahkan sebagai *Gender Dysphoria* (GD) dalam versi terkini manual berkenaan, DSM 5⁴⁶². Perubahan istilah dari “*Identity Disorder*” ke “*Dysphoria*” ini adalah untuk memberi penekanan bahawa penyakit ini bukan sahaja melibatkan kecelaruan kepada identiti, tetapi juga perlu ujud komponen ketidakelesaan atau gangguan (*distress*) terhadap jantina kelahiran (*natal gender*) pesakit tersebut.

Oleh itu, berbeza dengan seseorang yang cenderung untuk menjadi wanita disebabkan oleh pengaruh sekeliling atau cara ia dibesarkan atau mungkin terlampau terikut-ikut dengan trend semasa, pengidap GD ini mesti mendapatkan pengesahan doktor perubatan melalui proses diagnosis dari awal melalui ujian-ujian klinikal yang dilakukan ke atasnya. Ini penting untuk menentukan tahap *distress* yang meyumbang kepada kecelaruan identiti kerana

⁴⁶⁰ <http://dr.syamirul.my/gid-antara-perubatan-dan-syariah/>

⁴⁶¹ www.DSM5.org

⁴⁶² *Ibid*

bukan semua *distress* memenuhi kriteria untuk mengesahkan seseorang itu pengidap GD. Maka, setakat ini bolehlah dikatakan bahawa GID atau GD ini ialah satu penyakit di mana seseorang itu merasa tidak selesa dengan jantina kelahirannya yang mendorong kepada kecelaruan identiti. Kecelaruan ini dipamerkan melalui cara pesakit itu berpakaian, bercakap, meniru perilaku jantina yang berlawanan ataupun pesakit akan bersungguh-sungguh cuba menyembunyikan tanda-tanda biologi jantina asalnya. Juga perlu dijelaskan bahawa seseorang yang suka berpakaian lain jantina (*cross dressing*) per se juga bukanlah pengidap GD kerana ia mungkin ikut-ikutan sahaja ataupun terpaksa berbuat demikian disebabkan sedang melakukan satu-satu watak⁴⁶³.

Secara umumnya, pengamal perubatan merujuk kepada panduan yang terdapat dalam DSM 5 yang dinyatakan di atas untuk mendiagnos seseorang pesakit GD. Menurut Dr Syamirul dalam artikelnya, GID: Antara Perubatan dan Syariah (2014)⁴⁶⁴, seorang pengidap GD mestilah memenuhi sekurang-kurangnya dua daripada yang tersenarai di bawah ini⁴⁶⁵:-

1. Terdapat ketidakselarian yang nyata antara jantina kelahiran (*natal gender*) dan jantina yang ditonjolkan (*experienced/expressed gender*).
2. Keinginan yang kuat (*strong desire*) dalam menghilangkan sifat-sifat biologi jantina kelahiran disebabkan oleh ketidakselarian nyata antara jantina kelahiran (*natal gender*) dan jantina yang ditonjolkan (*experienced/expressed gender*).
3. Keinginan yang kuat (*strong desire*) untuk memperolehi sifat-sifat jantina yang satu lagi.
4. Keinginan yang kuat (*strong desire*) untuk menjadi jantina yang satu lagi.
5. Keinginan yang kuat (*strong desire*) untuk dilayan seperti jantina yang satu lagi.
6. Keyakinan yang kuat (*strong conviction*) bahawa ia mempunyai perasaan dan reaksi yang sama dengan jantina yang satu lagi.

Menurut DSM Versi IV, ciri-ciri diagnostik untuk pesakit GID (sebelum istilah bertukar ke GD dalam DSM 5) ini terdiri daripada dua komponen iaitu yang pertamanya ialah keinginan yang kuat dan berterusan bagi seseorang itu untuk mempunyai atau desakan untuk mempunyai jantina yang satu lagi. Yang keduanya, mestilah terdapat bukti bahawa seseorang itu merasa tidak selesa (*distraught*) secara berterusan dengan jantina kelahirannya. Untuk penulisan ini, GD yang berkaitan dengan lelaki yang akan diperincikan.

Seorang pesakit lelaki GD akan secara nyata hidup bagi seorang wanita. Tuala atau skaf yang dipakai akan mewakili rambut panjang seperti wanita. Bagi kanak-kanak lelaki yang berpenyakit GD, permainan pilihan adalah yang selalu dimainkan oleh kanak-kanak perempuan seperti anak patung atau masak-masak. Pesakit GD akan mengelakkan aktiviti lasak yang selalunya diceburi oleh orang lelaki seperti permainan bolasepak, mendaki gunung atau bergusti. Apabila ke tandas, pesakit GD akan duduk untuk buang air kecil dan mengepit alat kelaminnya seolah-olah ia tidak mempunyai alat kelamin lelaki itu. Pesakit GD juga akan secara nyata menyatakan rasa jijiknya terhadap alat kelaminnya itu. Bagi yang mampu, mereka akan menjalani rawatan hormon supaya tubuh mereka akan mempamerkan sifat-sifat kewanitaannya yang mereka dambakan itu⁴⁶⁶.

Bagi menentukan tahap ketidakselesaan (*distress*), ia dilihat secara berbeza melalui kitaran kehidupan pesakit tersebut⁴⁶⁷. Secara umumnya, pesakit GD ini hidup mengasingkan diri daripada orang lain, bersendirian melayani kecelaruan yang terdapat pada mereka. Bagi kanak-kanak, mereka lebih mudah menyatakan kejiikan mereka terhadap alat kelamin yang

⁴⁶³ <http://dr.syamirul.my/gid-antara-perubatan-dan-syariah/>

⁴⁶⁴ *ibid*

⁴⁶⁵ behavenet.com

⁴⁶⁶ <http://www.aclu.org>

⁴⁶⁷ www.DSM5.org

ada. Ada juga secara terang-terangan menyampaikan hasrat mereka untuk “mengganti” alat kelaminnya dengan yang lagi satu⁴⁶⁸.

Setakat artikel ini ditulis, tiada sebarang ujian darah yang dilakukan untuk menentukan diagnosis pesakit GD ini. Ujian darah hanya dilakukan untuk menentukan rawatan apa yang sesuai untuk pesakit tersebut terutamanya jika ia melibatkan pemberian hormon kepadanya. Bagi pesakit yang agak muda atau masih kanak-kanak, ujian juga dilakukan untuk menentukan bilangan dan keujudan kromosomnya (*karyotype*)⁴⁶⁹. Beberapa ujian klinikal untuk memastikan samada selamat atau tidak untuk memberi hormon kepada pesakit juga dijalankan seperti ujian fungsi hati, ujian menentukan kecairan semen dalam prostat pesakit (*prostate-specific antigen test*) dan ujian penuh bilangan sel darah⁴⁷⁰.

Apa yang dilakukan secara klinikal untuk mendiagnosis pesakit GD ini ialah supaya pesakit itu dirujuk ke doktor sakit jiwa untuk rawatan lanjut setelah ia berjumpa dengan doktor dari awal. Perkara ini penting untuk dikenalpasti kerana kebanyakan fakta yang diperolehi dari artikel mengenai GD ini, pesakit perlulah sekurang-kurangnya sudah mengalami kecelaruan ini selama dua tahun. Ini menunjukkan bukan mudah untuk menetapkan bahawa seseorang itu adalah pengidap GD. Tambahan pula, GD ini boleh dikategorikan sebagai penyakit mental mengikut DSM 5 dan apa sahaja perilaku manusia yang ada hubungkait dengan penyakit mental sentiasa akan terdapat pelbagai hujah dan pendapat mengenainya. Antara faktor yang boleh diambil kira dalam perbezaan pendapat ini ialah adat resam dan budaya seseorang itu⁴⁷¹. Di kalangan pengamal perubatan sendiri, terdapat perdebatan dalam hal ini. Menurut Lane (2013), disebabkan diagnosis yang ada dalam DSM 5 bersifat tidak saintifik, American National Institute of Mental Health mempersoalkan kebolehpercayaan diagnosis tersebut. Perkara ini boleh menjadikan seseorang pesakit GD itu dianggap tidak berpenyakit GD kerana tiada yang satu saintifik yang boleh diasaskan sebagai bukti penyakit.

Beberapa orang doktor sakit jiwa (*psychiatrist*) juga berpendapat bahawa GD tidak boleh dijadikan sebagai bukti sebagai pengecualian dalam pelaksanaan undang-undang⁴⁷². Seorang yang mengalami kecelaruan gender ini sepatutnya tidak menghebahkan keadaan dirinya itu kepada orang lain kerana ia tahu akan implikasi perbuatannya itu kepada orang lain⁴⁷³.

Seorang yang celaru gendernya mestilah mengetahui bahawa cara beliau berpakaian akan memberi implikasi kepada masyarakat sekelilingnya di mana sebagai salah seorang ahli kepada masyarakat tempat ia tinggal, beliau mempunyai nilai moral dan agama untuk diperhatikan. Bukannya untuk bersikap pentingkan diri untuk memenuhi kehendaknya seorang diri. Pada pendapat doktor ini, GD bukanlah satu penyakit tetapi ia adalah pilihan peribadi dan sama seperti kecelaruan peribadi (*personality disorder*) yang dikenakan tindakan disebabkan perbuatannya, seseorang yang mengalami GD mesti juga bertanggungjawab dalam tindakannya. Ini adalah kerana ia ada pilihan tetapi mengapa memilih untuk melakukan sesuatu yang salah?

RINGKASAN KES MOHAMAD JUZAILI DAN RAKAN-RAKAN

Pada tahun 2014, Mahkamah Rayuan telah membenarkan rayuan dibuat oleh Muhamad Juzaili, 26, Syukor, 28 dan Wan Fairol, 30 dan memutuskan bahawa seksyen 66 Enakmen

⁴⁶⁸ <http://www.aclu.org>

⁴⁶⁹ Ini adalah bilangan dan keujudan kromosom dalam nucleus satu-satu sel eukaryotic. Ia juga merujuk kepada set lengkap kromosom dalam satu-satu spesis, atau sebarang organisma individu - <https://en.wikipedia.org/>

⁴⁷⁰ http://www.yourhormones.info/endocrine_conditions/gender_identity_disorder.aspx

⁴⁷¹ Dr Rozanizam Zakaria, Gender Identity Disorder, I-Medik, 2014, www.imedik.org

⁴⁷² Bakar, D. S. Pegawai Psikiatri Hospital Sultan Abdul Halim, Jitra, Kedah (2015, Ogos). GID. (M. S. Mustaffa, Interviewer)

⁴⁷³ n.a

Jenayah Syariah Negeri Sembilan (selepas ini dirujuk sebagai seksyen 66 tersebut) sebagai tidak sah. Seksyen 66 memperuntukkan:

“Mana-mana orang lelaki yang memakai pakaian perempuan atau berlagak seperti perempuan di mana-mana tempat awam adalah melakukan satu kesalahan dan hendaklah apabila disabitkan dikenakan hukuman denda tidak melebihi satu ribu ringgit atau penjara selama tempoh tidak melebihi enam bulan atau kedua-duanya.”

Dalam semakan kehakiman, mereka mendakwa bahawa seksyen 66 tersebut tidak terpakai kepada mereka kerana mereka merupakan penghidap GID dan telah menyerahkan laporan perubatan daripada Hospital Kuala Lumpur yang mengesahkan mereka adalah pengidap GID. Disebabkan oleh masalah GID tersebut, mereka cenderung untuk berpakaian seperti wanita kerana naluri dan identiti mereka sebenarnya adalah wanita. Kebanyakan bukti yang telah dinyatakan tidak berjaya disangkal oleh pihak pendakwa raya dan telah menyebabkan keputusan memihak kepada mereka.

Mahkamah Rayuan juga telah menggunakan keputusan Mahkamah Tinggi India berkenaan dengan transgender. Menurut *Article 19 (1)(a) and Transgender* dalam kes *National Legal Service Authority v Union of India & Others*, Writ Petition (civil) no 400 of 2012, yang mana setiap individu diberi hak untuk bebas bersuara dan melahirkan rasa yang merangkumi hak untuk mengekspresi jantina sendiri . Hak ini boleh dilahirkan melalui pemakaian, perkataan, perbuatan dan perlakuan. Tiada sebarang sekatan untuk cara pemakaian seseorang. Kebebasan ini juga merangkumi kebebasan seseorang untuk memilih identiti jantina masing-masing.

Mahkamah Rayuan dalam kes Mohamad Juzaili dan rakan-rakan tidak sependapat dengan keputusan yang telah diberikan oleh Mahkamah Tinggi Syariah Negeri Sembilan dengan menegaskan bahawa keputusan Mahkamah tersebut adalah prejudis terhadap perasaan seseorang, tidak ada basis dan tidak adil terhadap kesemua perayu yang mengalami GID. Kesannya, seksyen 66 telah dianggap sebagai bercanggah dengan Perlembagaan Persekutuan yang mengiktiraf hak-hak asasi seorang individu.

Perlembagaan Persekutuan Malaysia di dalam Bahagian 11 Perlembagaan Persekutuan di dalam Bahagian 11 (dari Perkara 5 sehingga perkara 13) menggariskan hak kebebasan individu antaranya adalah seperti Perkara 5 yang memberi hak kehidupan dan kebebasan diri terhadap setiap individu yang bermastautin di Malaysia. Perkara 8(1) pula menekankan hak kesamarataan di sisi undang-undang dan berhak mendapat perlindungan yang saksama dari segi undang-undang. Manakala Perkara 8(2) pula melarang berlakunya diskriminasi ke atas mana-mana warganegara sama ada dari segi agama, bangsa, keturunan, tempat kelahiran ataupun jantina. Kebebasan terhadap individu di Malaysia ini juga dipanjangkan lagi kepada Perkara 9(2) yang memberi kebebasan untuk bergerak.

PERBINCANGAN, KONFLIK DAN IMPLIKASI

Di Malaysia, bidangkuasa mentafsir Perlembagaan dan mengisytiharkan sesuatu undang-undang sebagai tidak sah atau bercanggah dengan Perlembagaan Malaysia adalah di bawah bidangkuasa mahkamah sivil bukan Syariah. Menurut Tun Abdul Hamid Mohamad mantan Ketua Hakim Negara Malaysia ke-12, permohonan perayu untuk mengisytiharkan bahawa seksyen 66 tersebut adalah bercanggah dengan Perlembagaan dari segi bidangkuasanya adalah betul kerana ia adalah terletak di bawah bidang kuasa mahkamah sivil walaupun perayu itu adalah beragama Islam. Beliau berpendapat bahawa pihak mahkamah tidak sepatutnya mengabaikan peruntukan Perlembagaan Persekutuan yang telah mengiktiraf kesalahan terhadap perintah agama Islam. Beliau juga tidak bersetuju apabila seksyen 66 itu dianggap sebagai tidak sah kerana Perlembagaan Persekutuan telah mengiktiraf dan memberi

kuasa kepada Badan Perundangan Negeri untuk menggubal undang-undang yang melibatkan orang Islam.⁴⁷⁴

Alasan-alasan kehakiman yang diberikan banyak merujuk kepada peruntukan-peruntukan lain seperti prinsip “*reasonableness*” (kemunasabahan) yang diterima pakai di Mahkamah Supreme India dan mengikuti penghakiman-penghakiman oleh Mahkamah Supreme Amerika Syarikat. Perlembagaan Negara-negara ini amat tidak sesuai digunapakai atau dirujuk kerana mereka tidak mempunyai peruntukan mengenai agama Islam dan nilai-nilai agama Islam.⁴⁷⁵

Prof.Madya Dr. Mohamed Azam Mohamed Adil⁴⁷⁶ bersetuju dengan pendapat Tun Abdul Hamid Mohamad yang menganggap bahawa keputusan Mahkamah Rayuan ini adalah terlalu liberal kerana mahkamah telah merujuk serta mentafsirkan Perlembagaan ala barat tanpa melihat kepada sentimen orang Islam lebih-lebih lagi kesemua perayu adalah beragama Islam. Beliau berpendapat bahawa, kehakiman tersebut lebih menekankan hak-hak kebebasan individu yang mungkin terpengaruh dengan UDHR 1948⁴⁷⁷ ICCPR 1966⁴⁷⁸ dan konvensyen antarabangsa yang lain. Ini kerana, kesemua konvensyen yang dirujuk adalah bukan datangnya dari negara Islam yang berpandukan kepada ajaran Islam mahupun budaya Asia sebenar.

Natijah kepada alasan- alasan yang diberikan oleh Mahkamah Rayuan ini mampu mendedahkan sesuatu hukum syarak untuk kesalahan jenayah Syariah di bawah kuasa kerajaan negeri kepada kemungkinan sebagai tidak sah dan bercanggah dengan Perlembagaan Malaysia⁴⁷⁹. Keputusan Mahkamah Rayuan ini boleh mewujudkan satu *precedent* yang mengikat untuk kes-kes seumpamanya selepas ini. Ini bukan kebimbangan yang sedikit. Apatah lagi statistik sedia ada menunjukkan peratusan tertinggi lelaki transgender adalah lelaki Muslim. Adalah amat membimbangkan, tatkala mencecah tahun millenium, dianggarkan terdapat 10,000 orang lelaki transgender yang mana 70 hingga 80 peratus adalah Melayu, selebihnya Cina, India dan golongan minoriti lain.⁴⁸⁰

Peningkatan peratusan transgender dikalangan bangsa Melayu dan beragama Islam amat membimbangkan sedangkan terdapat peruntukan undang-undang Syariah yang melarang perbuatan tersebut berbanding golongan transgender yang bukan Islam yang hanya merujuk kepada Akta Kesalahan-kesalahan Kecil 1955. Sebelum ini, peruntukan undang-undang untuk mencegah perbuatan tidak bermoral dan diharamkan oleh Islam ini, sekurang-kurangnya memberi harapan kepada masyarakat Muslim di Malaysia untuk menambahbaik peruntukkan sedia ada di setiap Enakmen negeri. Namun dengan keputusan mutakhir di dalam kes Juzaili dan rakan-rakan amat mengusarkan. Alangkah malangnya, sekiranya transgender ini dibenarkan atas alasan-alasan penghakiman yang telah diputuskan dalam kes Mohamad Juzaili dan rakan-rakan, dan sekiranya rayuan ditolak di peringkat Mahkamah Persekutuan, maka, apa akan jadi pada perkara-perkara perkahwinan, pengurusan jenazah, perwalian, pembahagian harta pusaka? Akan wujudlah banyak implikasi negatif dan membimbangkan yang boleh menimbulkan kekeliruan dalam masyarakat. Antara implikasi yang dapat dilihat adalah dari segi perkahwinan dan pembedahan pertukaran jantina.

⁴⁷⁴Mohamad, A. H. (2014, December 21). *Bidangkuasa persekutuan Dan Negeri Mengenai Undang-Undang jenayah di Malaysia*. Retrieved June 1, 2015, from Abdul Hamid Mohamad: <https://tunabdulhamid.com>

⁴⁷⁵Mohamad, A. H. (2014)

⁴⁷⁶Adil, M. A. (2015, March 3). *Keputusan Kes Transgender: Di Mana Letaknya Islam?* Retrieved May 15, 2015, from International Institute and Advance Islamic Studies (IAIS) Malaysia: <http://www.iais.org.my>

⁴⁷⁷The Universal Declaration of Human Rights 1948

⁴⁷⁸International Covenant on Civil and Political Rights

⁴⁷⁹Mohamad, A. H. (2014)

⁴⁸⁰Teh Yik Koon, laporan negara: Malaysia, diterjemah oleh Shalina Anne Abdullah, Teh yik Koon dan Khartini Slamah (2000) Maknyahs (Male transsexual in Malaysia, IRPA)

Berkenaan dengan isu perkahwinan, seperti yang kita ketahui, rukun-rukun nikah adalah lelaki, perempuan, saksi, wali dan akad. Setelah lengkap kesemua lima rukun ini, barulah perkahwinan itu sah. Namun, sekiranya transgender tidak menjadi satu kesalahan lagi dan pembedahan jantina juga tidak menjadi sesuatu yang melanggar undang-undang, kemungkinan perkahwinan sesama jantina pasti sukar untuk dikesan. Ini akan menjadikan perkahwinan itu tidak sah dan seterusnya pembahagian harta pusaka menurut Islam juga turut menjadi masalah serta pelbagai mudharat besar yang bakal berlaku. Kesan dari perkahwinan sesama jenis ini, sudah tentu jenayah liwat atau sodomi akan berleluasa di kalangan masyarakat Islam. Laknat yang besar akan ditimpa kepada umat Islam sepertimana yang pernah berlaku di zaman Nabi Luth. Implikasi ini bukan sahaja dapat dilihat dari sudut agama tetapi memudharatkan sesuatu bangsa dan masyarakat akan hilang keseimbangannya.

Sekiranya seseorang itu telah menjalani pembedahan penukaran jantina ia tidak menukar fungsi organ mereka, contohnya sekiranya seorang lelaki menukar jantina menjadi seorang wanita, individu tersebut masih tidak boleh melahirkan anak seperti seorang wanita yang dilahirkan sebagai perempuan. Ini akan memberikan kesan negatif kepada masyarakat sekiranya individu tersebut berkahwin kerana salah satu tujuan perkahwinan adalah untuk melahirkan zuriat dan perbuatan tersebut juga menyalahi fitrah manusia.

Sebelum fatwa pada tahun 1983 dikeluarkan, pembedahan penukaran jantina adalah dibenarkan di Malaysia tanpa sebarang kawalan peruntukan undang-undang yang sedia ada, tetapi kini apabila masalah telah berleluasa, kerajaan telah membuat polisi untuk mengekang masalah ini. Pada tahun 1983, Majlis Raja-Raja telah mengeluarkan satu fatwa melarang pertukaran jantina untuk orang Islam. Fatwa yang dikeluarkan ini adalah berdasarkan kepada Muzakarah Jawatankuasa Fatwa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia Kali Ke-4 yang bersidang pada 13-14 April. Fatwa yang mengharamkan penukaran jantina bagi umat Islam ini adalah selari dengan hadith nabi yang melaknat kaum lelaki yang menyerupai wanita.⁴⁸¹

Fatwa telah menklasifikasikan beberapa perkara berikut antaranya adalah, seseorang yang dilahirkan lelaki, hukumnya tetap lelaki walaupun ia berjaya ditukarkan jantintanya melalui pembedahan manakala seseorang yang dilahirkan perempuan, hukumnya tetap perempuan walaupun ia berjaya ditukarkan jantintanya melalui pembedahan. Seterusnya, seseorang yang dilahirkan "*khunsa musykil*" iaitu manusia yang dilahirkan mempunyai dua alat kemaluan lelaki dan perempuan, diharuskan pembedahan bagi mengekalkan salah satu alat jantina yang benar-benar berfungsi dapat digunakan mengikut keadaan yang sesuai.

Berdasarkan fatwa di atas, pembedahan penukaran jantina adalah tidak dibenarkan sama sekali kecuali sekiranya seseorang itu dilahirkan sebagai khunsa musykil. Khunsa bermaksud seseorang yang dilahirkan dengan mempunyai dua alat kelamin iaitu lelaki dan perempuan atau seseorang yang dilahirkan tanpa alat kelamin⁴⁸². Islam membenarkan pembedahan dengan memilih satu daripadanya mengikut kecenderungan naluri seks masing-masing. Faktor ini boleh dijadikan pengecualian kepada prinsip umum ke atas kesalahan transgender dalam Islam.

Walaupun fatwa ada membenarkan pertukaran jantina ke atas khunsa, namun, Enakmen Syariah di setiap negeri tidak memperincikan isu pertukaran jantina. Tiada langsung takrifan khunsa dan kaedah penentuan jantina serta prosedur-prosedur sebelum keputusan memilih jantina dinyatakan dalam enakmen Syariah di setiap negeri. Kelompongan undang-undang sedia ada ini telah menyebabkan ia dimanipulasi oleh golongan yang mementingkan kehendak naluri sendiri. Maka dengan ini, penulis berpendapat, dalam urusan penukaran

⁴⁸¹ Daripada Ibnu Abbas r.a. bahawa (maksudnya): "*Rasulullah melaknat kaum lelaki yang menyerupai atau berlagak seperti wanita dan kaum wanita yang menyerupai atau berlagak seperti lelaki.*"⁴⁸¹

Daripada Abu Hurairah r.a, beliau berkata (maksudnya): "*Rasulullah melaknat lelaki yang memakai pakaian wanita dan wanita yang memakai pakaian lelaki.*"⁴⁸¹

⁴⁸² Asmungi M. Sidek, 2001

jantina ini perlu dirujuk kepada ajaran Islam serta perlu mendapatkan pandangan daripada pakar perubatan.

Permohonan bagi penukaran jantina bagi seorang Islam perlu dibuat di Mahkamah Syariah dan hendaklah terdapat pengesahan daripada pakar perubatan muslim yang bertauliah tentang status jantina seseorang dan adakah dia layak menjalani pembedahan penukaran jantina. Setelah pengesahan tersebut bolehlah pembedahan dilakukan dan seterusnya penukaran status jantina di dalam pengenalan diri dapat dilakukan tanpa sebarang masalah.

RUMUSAN DAN CADANGAN

Punca kuasa yang diiktiraf oleh Perlembagaan Malaysia telah melayakkan setiap Negeri menggubal undang-undang hukum syarak yang tersendiri tidak harus dipertikaikan sebagai tidak sah ataupun tidak harmoni dengan hak-hak asasi seseorang individu. Setiap akta ataupun enakmen Syariah yang diperuntukkan telah dikaji dan diselidiki supaya ia selari dengan ajaran serta norma ajaran Islam yang telah termaktub dalam al-Qur'an dan hadith. Kes Mohamad Juzaili dan rakan-rakan perlu dijadikan iktibar untuk semua masyarakat Islam khususnya pengamal undang-undang agar lebih berhati-hati apabila melibatkan norma-norma ajaran Islam dan syarak. Sehingga kertas kerja ini ditulis, Mahkamah Persekutuan masih belum mengeluarkan keputusannya terhadap rayuan yang telah dibuat oleh Pihak Pendakwa Raya Syarie. Penulis percaya rata-rata masyarakat Islam di Malaysia amat mengharapkan bahawa Mahkamah Persekutuan dapat memberi keputusan yang adil yang selari dengan ajaran Islam.

Pelbagai implikasi negatif telah diuraikan oleh penulis sekiranya transgender ini dibenarkan antaranya adalah kesan terhadap rukun perkahwinan yang sukar membezakan antara lelaki dan perempuan seterusnya mampu menyebabkan berlakunya perkahwinan sejenis. Tambahan lagi, akan berlakunya pembedahan pertukaran jantina secara berleluasa dan permohonan untuk menukarkan status jantina ke JPN akan meningkat.

Berkenaan dengan kes-kes yang melibatkan penggunaan hujah GID untuk pengecualian undang-undang perlulah diteliti secara terperinci. DSM 5 yang dirujuk oleh para pakar perubatan sebagai panduan untuk menentukan samaada seseorang itu mengidap GID ataupun tidak, perlu diperincikan agar tidak dimanipulasi oleh pihak-pihak yang mahu menukar jantina dengan sewenang-wenangnya. Sebelum rawatan hormon dilakukan, pemohon yang mahu menukar jantina perlu disahkan terlebih dahulu sebagai pengidap GID oleh pakar perubatan Islam sekiranya melibatkan pemohon yang beragama. Penulis mencadangkan satu kajian perubatan perlu dilakukan oleh pakar-pakar perubatan untuk mendiagnosis kebarangkalian wujudnya penyakit GID ke atas seseorang yang mendakwa dirinya mengidap GID.

Penulis juga mengharapkan agar suara-suara yang memperjuangkan LGBT yang nyata songsang dari fitrah tidak mengatasi suara-suara hak asasi yang selari dengan fitrah. Perjuangan dan kerjasama perlu digembeleng oleh semua pihak dalam menyekat penularan suara-suara mereka yang kelihatan semakin kuat dan bersemangat serta mendapat tempat dan ruang di arena antarabangsa. Pertubuhan persatuan yang sangat erat perpaduannya dalam memperjuangkan hak mereka semakin padu dan jitu. Jika kita terleka untuk segera mencegah dan memperbaiki keadaan terutamanya penguatkuasaan undang-undang, tunggulah kemudharatan yang akan tiba.

RUJUKAN

- Adil, M. A. (2015, March 3). *Keputusan Kes Transgender: Di Mana Letaknya Islam?* Retrieved May 15, 2015, from International Institute and Advance Islamic Studies (IAIS) Malaysia: <http://www.iais.org.my>
- Bakar, D. S. Pegawai Psikiatri Hospital Sultan Abdul Halim, Jitra, Kedah (2015, Ogos). GID. (M. S. Mustaffa, Interviewer)
- Chang Lee Wei, A. B. (2012, Jan-March). *Transgender In Malaysia*. Retrieved May 30, 2015, from Dharmaramjournals: <http://www.dharmaramjournals.in/ArticleDetail>
- Che Omar bin Che Soh lwn Pendakwa Raya [1988] 2 MLJ 55 (MA).

- Dr Rozanizam Zakaria, Gender Identity Disorder, I-Medik, 2014, www.imedik.org
- Fatwa. (2010, 6 10). *Hukum wanita Menyerupai Lelaki dan Hukum Lelaki Menyerupai Perempuan*. Retrieved 6 30, 2015, from E-Fatwa : <http://www.e-fatwa.gov.my>
- <http://dr.syamirul.my/gid-antara-perubatan-dan-syariah/>
- <http://jurnalkanun.dbp.my/wordpress/wp-content/uploads/2014/12/3-kanun.pdf>
- <http://www.themalaysianinsider.com/bahasa/article/transgender-perlembagaan-tak-harus-langgar-hukum-allah-kata-mufti-perak>
- <http://www.tunabdulhamid.my/index.php/speech-papers-lectures/item/757-hak-asasi-manusia-penyalahgunaan-dan-cabaran-kepada-orang-melayu-dan-islam-di-malaysia>
- Human Rights Commission of Malaysia Act 1999.*
- International Covenant on Civil and Political Rights
- Jadual 9 Perlembagaan Persekutuan
- Jamal, J. (2014). Pentadbiran Undang-undang Jenayah Islam di Malaysia. *Current Law Journal*, cxxxvii.
- koon, T. Y. (2009). *Laporan Negara: Malaysia*. Retrieved 2015 5, May, from Transgender Asia: <http://www.transgenderasia.org/index.htm>
- Lina Joy lwn Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan & Lain-lain [2007] 4 MLJ 585 (MP).
- Meor Atiqulrahman bin Ishak dan lain-lain lwn Fatimah bte Sihi dan lain-lain [2000] 5 MLJ 375 (MT)
- Mohamad, A. H. (2014, December 21). *Bidangkuasa persekutuan Dan Negeri Mengenai Undang-Undang jenayah di Malaysia*. Retrieved June 1, 2015, from Abdul Hamid Mohamad: <https://tunabdulhamid>.
- Seksyen 28, Akta Kesalahan Jenayah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan)
- Seksyen 28, Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah (Negeri Pulau Pinang) 1996
- Seksyen 33, Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah (Pahang) 2013
- Seksyen 66, Enakmen Jenayah Syariah Negeri Sembilan 1992
- SUHAKAM. (2011, 20 June). *Buletin SUHAKAM*. Retrieved August 3, 2015, from <http://www.suhakam.org.my/>
- Teh Yik Koon, laporan negara: Malaysia, diterjemah oleh Shalina Anne Abdullah, Theh yik Koon dan Khartini Slamah (2000) Maknyahs (Male transsexual in Malaysia, IRPA)
- The Universal Declaration of Human Rights 1948
- United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women. Malaysia telah menandatangani Konvensyen ini pada tahun 1995.